

Det juridiske fakultet

v/studiedekan Halvard H. Fredriksen

Bergen, 31.10.18

Reform av masterstudiet i rettsvitenskap – forslag fra kursansvarlig for JUS121 Norske og internasjonale rettslige institusjoner («NIRI») og JUS 135 Rettstat og Menneskerettigheter («RM»)

1 Generelt

Vi oppfatter det slik at et av de sentrale formålene med reformen er en bedre samordning av fag som naturlig hører sammen. Det synes å være stor grad av enighet i fagmiljøene som kursene dekker at NIRI og RM hører naturlig sammen.¹ I tillegg til å gi større potensielt læringsutbytte åpner en slik samordning også for en reduksjon av antallet eksamener.

Vi foreslår derfor at dagens NIRI og MR samordnes og slås sammen til ett fag (f.eks. JUS 200 *Rettsstaten – statsrett, europarett og folkerett*).

Ettersom jusstudiet skal fortsette å utdanne generalister med solide kunnskaper i bl.a. statsrett og internasjonaliseringen av norsk rett, er vi i utgangspunktet av den oppfatning at det ikke bør gjøres større endringer i fagene enn samordningsformålet tilsier. Vårt forslag vil likevel innebære at enkelte momenter som i dag inngår i NIRI og/eller MR komprimeres, eventuelt legges til andre fag. Samordningen forutsetter dermed også økt koordinering mer generelt mellom alle kursansvarlige på 1.-4. studieår om innholdet i de ulike kursene som jusstudiet vil dekke.

Innholdet i forslaget vårt er for øvrig koordinert og diskutert med fagansvarlige i Rettergang (Øyen og Strandberg), og med Holmøyvik og Skodvin.

2 Samordning – læringskrav og undervisningsopplegg

En samordning av NIRI og RM vil naturligvis medføre enkelte endringer i læringskravene på begge kursene. En detaljert beskrivelse av læringskravene på det nye foreslåtte kurset bør vente til kursets plassering er endelig avklart, og naturligvis drøftes nærmere med alle i våre tilknyttede fagmiljøer. Vi ønsker likevel allerede her å skissere i grove trekk hvordan vi ser for oss at undervisningsopplegget og kursinnholdet i et nytt samordnet kurs vil kunne se ut.

Vi ser for det første for oss at det institusjonelle hovedfokuset som tradisjonelt har vært på NIRI-kurset tones ytterligere ned til fordel for *økt fokus på metode*. Dette er en overgang som kursansvarlig gradvis har forsøkt å introdusere på NIRI-kurset de siste årene, og som man gjennom et nytt kurs kan få fullendt. Et gjennomgående, overordnet perspektiv på det nye kurset vil dermed være metodiske forskjeller og likheter mellom de forskjellige rettssystemene, hvordan de ulike emnene som kurset dekker griper inn i hverandre, og hvordan de griper inn i rettsstillingen i Norge. Det institusjonelle perspektivet vil for all del fortsatt danne et bakteppe for studentenes forståelse. Men poenget er altså at det vies en god del mindre plass på kurset, og hovedsakelig som en innføring. Tanken her vil også være å trekke inn (og dermed oppgradere) den institusjonelle behandlingen av EMD innledningsvis på kurset.

Det nye kurset vil i hovedsak bestå av to deler: (1) En del der studentene tar et komparativt metodisk blikk på en rekke sentrale emner som er felles for flere/alle de ulike fagene som dekkes av kurset; (2)

---

¹ Jfr. høringsinnspillene til Franklin, Aall og Holmøyvik/Skodvin, januar 2018.

noen dybdedykk i enkelte materielle rettigheter på noen av fagområdene som kurset dekker, som til dels vil følge egne spor.

I den generelle delen skal studentene se nærmere på sammenhengen mellom de ulike rettssystemene som kurset dekker. Tanken er å fortsette jobben med å bryte ned linjene som tradisjonelt har ligget mellom fagene – både mellom NIRI og RM, samt mellom fagene som dekkes av NIRI i dag – gjennom en enda mer helhetlig og integrert tilnærming enn det som har vært tidligere. På NIRI har man for eksempel pleid å ta hvert rettssystem for seg, gjennom egne bolker viet til statsrett, folkerett, EU-rett og EØS-rett. Undervisningen i fellesdelen på det nye kurset vil i stedet gravitere mot en rekke «samlepunkter» der fagområdene møtes og eventuelt til dels overlapper med hverandre. Bolkene vil på denne måten kunne brytes opp enda mer, slik at alle de ulike rettslige aspektene ved et tema – det være seg statsrettslige, folkerettslige, EU-/EØS-rettslige eller knyttet til menneskerettighetene – belyses mer direkte der de hører hjemme.

Samlepunktene i fellesdelen vil kunne dekke en rekke forskjellige emner, og det komparative metodiske perspektivet som mer implisitt ligger til grunn for undervisningsopplegget skal bidra til å øke studentenes forståelse både for de ulike rettssystemene og hvordan de henger sammen. Noen naturlige samlepunkter i denne forbindelse vil f.eks. kunne være reglene om *tilblivelse* (grunnlovsendingsregler og konst. sedvane; reglene om traktatdannelse/-endring – herunder EU-traktatene, EØS-avtalen og EMK; hvordan EU-/EØS-rettsakter blir til, m.m.); *gjennomføring* (dualisme/monisme/sektormonisme; grl. § 26; gjennomføringsmetoder m.m.); *tolkning* (grunnlovtolegningsmetode, traktatolking, tolkninger av EU-/EØS-rettslige tekster samt EMK); *konflikt og gjennomslag* (folkerettens ansvarsregler; forrangsregler, om folkeretts-/EU-/EØS-konforme tolkninger, statlig erstatningsansvar m.m.); og *tvisteløsning* (nasjonale og internasjonale domstolers jurisdiksjon – særlig ICJ, EMD, EFTA- og EU-domstolen – og forholdet mellom dem). En viss pedagogisk effektivitetsgevinst vil også ventelig kunne hentes her, ved at man unngår en del dobbeltbehandling/repertisjon underveis.

Mot slutten av kurset rettes fokuset mot utvalgte materielle rettigheter på noen av de fagområdene som kurset dekker (sivile/politiske rettigheter etter EMK/Grunnloven; EU-/EØS-reglene om de fire friheter, m.m.). Undervisningen på denne delen av kurset vil nok, som i dag, foregå i form av forelesninger av fagansvarlige og –personer knyttet til dagens NIRI og MR. Men det vil også legges opp til undervisning hvor flere forelesere fra de respektive fagområder deltar, f. eks. om forholdet mellom enkelte av rettighetene i EMK, EUs Charter of Fundamental Rights og i EØS-rettsystemet. Det nye kurset vil være egnet for gruppeoppgaver og/eller en paneldebatt, workshop el. l. med foreleserne på kurset.

Perspektivendringen og undervisningsopplegget vi ser for oss her vil også kunne ha fordeler med tanke på å spisse og komprimere de kunnskapsbaserte læringskravene slik de fremstår på NIRI og RM i dag. Tanken er å gå bort fra den tradisjonelle «vegg til vegg»-dekningen av et fag. Vi ønsker som sagt heller å forsøke å gi studentene en innføring i materielle emner som kurset dekker, med fokus på metode, slik at studentene selv er i stand til å identifisere problemstillinger og søke løsninger på disse – ikke bare på det nye kurset, men også videre i løpet av studiet.

Perspektivendringen og ønsket om en mer integrert tilnærming vil sannsynligvis medføre en viss komprimering av læringskravene i statsrett, EU- og EØS-rett. Eksempelvis kan det tenkes at mindre fokus rettes mot Stortingets bevilgnings- og beskatningskompetanse, Regjeringens kompetanse til å vedta provisoriske anordninger og parlamentarismens historiske røtter, for å frigjøre mer plass i undervisningen og pensum til andre emner (som f.eks. maktfordelingsprinsippet, utenriksstyret, prøvingsretten m.m.). På samme måte kan nok mindre plass brukes på f.eks. lovgivningsprosessene i

EU-/EØS-rettssystemene til fordel for økt fokus på EU- og EFTA-domstolens tolkningsmetoder samt enkelte materielle EU-/EØS-regler og prinsipper i de parallelle strømmene mot slutten av kurset. Her er det for øvrig viktig å ha i mente at studentene alt på ex. fac. introduseres for grunnleggende statsrett, folkerett, EU/EØS rett og menneskerett, og at det ikke vil være grunn til å gjenta dette.

Hva gjelder folkeretten er det videre tenkt at reglene om statsdannelse, immunitet, maktforbudsprinsippet og FN-systemet (ekskl. ICJ) vil kunne utgå på det nye kurset, og dermed skape mer tid og plass til andre mer metodisk innrettede emner, som f.eks. reglene om traktatinnngåelse/-opphør, traktatolkning og tvisteløsning. Med utgangspunkt i gjeldende pensum på NIRI-kurset vil dette medføre ca. 50 siders reduksjon som heller kan vies til andre metodiske og/eller materielle emner på kurset. Det er grunn til å understreke at det ikke er tenkt at folkerettslige emner som eventuelt utgår fra kurset ikke lenger vil dekkes på jusstudiet. Tvert imot er tanken at disse vil kunne plukkes opp i andre obligatoriske fag på studiet, og/eller kanskje særlig i folkerettslige spesialemner på 3. og/eller 5. studieår. Dette er naturligvis en diskusjon man må komme nærmere tilbake til, da vi forstår det slik at spesialemneporteføljen og spørsmål knyttet til valgemner på 3. studieår ligger utenfor Arbeidsgruppens mandat å ta stilling til i denne omgang.

Fakultetsstyrets vedtak 53/18 gir derimot Arbeidsgruppen uttrykkelig anledning til å vurdere om enkelte læringsmål som i dag dekkes av kurs på 1.-3. studieår skal overføres til kurs på 4. studieår. Som notert i vedtaket, har MR innholdsmessig også en side mot rettergang, særlig straffeprosess. En bedre samordning mellom disse fagene vil etter vår mening også være en fordel. En betydelig del av RM omhandler i dag overordnede prosess-krav, særlig til straffeprosessen (EMK art. 6/Grl. §§ 95 og 96, og EMK art. 5/Grl. § 94). Dette er viktige emner, som både EMDs og Høyesteretts praksis er full av. Det vil være helt forfeilet å ta dette ut av eller nedprioritere i studiet. Men det er fullt mulig å fordele tematikken bedre mellom et nytt samordnet NIRI/RM-fag og straffeprosess/rettergang. Etter samtaler med kursansvarlige for JUS242 *Rettergang*, synes det også å være enighet om at dette er en god idé, og vil la seg gjøre. Detaljene får man nok komme tilbake til ved senere anledning, men det er tenkt at hovedprinsippene behandles da i det nye NIRI/RM-kurset, og at de mer detaljerte (men like fullt overordnede) kravene (noe forenklet: særlig EMK artikkel 6.2 og 6.3 med paralleller i Grunnloven) i Rettergang. Med utgangspunkt i gjeldende pensum i RM vil en slik 'flytting' medføre ca. 70 siders reduksjon i RM/NIRI-faget og en tilsvarende økning i prosessfaget.

3 Plassering

RM er i dag plassert på 3. studieår, NIRI på 2. studieår. I dekanatets diskusjonsnotat 08.12.17 var det foreslått at et nytt fusjonert NIRI/RM-fag enten plasseres på 1. eller 2. studieår. RM og NIRI er krevende fag og bør etter vår mening ikke komme så tidlig som på 1. studieår. Det synes å være bred enighet i fagmiljøene våre på dette punktet. I motsetning til flere andre emner det vurderes å slå sammen – som f.eks. Forvaltningsrett I og II – er det her snakk om å spleise sammen 5 forskjellige fagdisipliner. Studentene vil presenteres for en rekke ulike rettsordninger med ulike metodiske tilnærminger som til en viss grad avviker fra tilnærmingen i mer utpreget nasjonalrettslige emner. I tillegg vil en vesentlig del av rettskildematerialet på kurset være engelskspråklig. Det vil være særs krevende for studentene å måtte håndtere juridisk terminologi på to språk allerede på første studieår. Vi stiller oss derfor tvilende til hva man kan forvente at studentene vil være i stand til å ta innover seg såpass tidlig på jusstudiet, uten å ha vært eksponert for en del «tradisjonell» norsk rett og juridisk metode først.

Samtidig innser vi også at jo tidligere i studiet kurset kommer, jo flere synergieffekter vil dette kunne bidra til å skape med andre fag som kommer senere på studiet. Og dersom kurset skulle inngå som

del av et studieår viet til offentligrettslige fag,² virker det også naturlig at et kurs som tar for seg grunnleggende materielle og metodiske aspekter ved statsrett, folkerett, EU-/EØS-rett og menneskerettigheter blir satt opp helt i starten av det året. Vi foreslår derfor at kurset settes opp *innledningsvis på høstsemesteret på 2. studieår*. På denne måten tas hensyn også til studentenes ønske om mindre og flere moduler på første studieår enn senere på studiet.

4 Studiepoeng, undervisningsressurser og prøvingsform

RM og NIRI er i dag tilegnet 32 studiepoeng til sammen. I lys av den foreslåtte samordningen, og særlig gitt omplasseringen/komprimeringen av enkelte temaer som skissert over, tenker vi at det nye faget bør vies minimum *28 studiepoeng totalt*.

Dersom kurset plasseres på høsten i 2. studieår med 28 studiepoeng ser vi for oss at kurset begynner ved semesterstart (medio august), med eksamensavvikling rett før jul. Kurset vil således spres over 19 uker totalt.

Ettersom kurset foreslås plassert på 2. studieår, må det legges opp til arbeidsgrupper og storgrupper på sedvanlig (og påkrevd) vis. Dersom man fulgte malen på NIRI og andre kurs på 2. studieår slik de fremstår i dag, ville dette føre til et opplegg med omtrent 17 arbeidsgruppesamlinger, og 7-8 storgruppesamlinger. Vi tenker at dette fort kan bli litt mye, og at studentene kan være tjent med litt mer tid til refleksjon mellom gruppesamlingene. I samråd med fagmiljøene våre og administrasjonen ønsker vi derfor å utrede nærmere muligheten til eventuelle omdisponeringer av undervisningsressursene på det tiltenkte kurset. Dersom det eksempelvis legges opp til 10-12 arbeidsgrupper i løpet av kurset, og 5-6 storgruppesamlinger, er tanken at noe mer tid kan legges til forelesninger (og gjerne av typen der flere av foreleserne inngår i en dialog, både for og med studentene), felles oppgavegjennomganger, interaktive workshops (f.eks. knyttet til kildesøk innen folkerett og EU- og EØS-rett) m.m.

Prøvingsformen på det foreslåtte kurset må diskuteres nærmere med alle de involverte i fagmiljøet, men vi forestiller oss i utgangspunktet en eksamensordning med kombinert hjemme- og skoleeksamen på kurset, og at det obligatoriske muntlige kravet på NIRI-kurset videreføres (om enn muligens i noe bearbeidet form).

Christian Franklin   Jørgen Aall

---

² Slik foreslått i Holmøyvik/Skodvins høringsinnspill, januar 2018.